

Nr 14

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för år 1958 till bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare, m. m.

I en till riksdagen den 21 februari 1958 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 74, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att medgiva

- 1) att högst 1 000 000 kronor av domänverkets driftsinkomster må under år 1958 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare samt
- 2) att domänstyrelsen må bemyndigas att på de villkor som angivits i propositionen taga domänverkets markfond i anspråk för inköp av tomtmark.

I avsikt att giva domänstyrelsen möjlighet att liksom de större skogsbolagen trygga sitt behov av fast anställda skogsarbetare medgav 1955 års riksdag (prop. 143; JoU 21; rskr. 255) att ett belopp av högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster fick under år 1955 disponeras för utlämnande av bostadslån till dylika arbetstagare. Jordbruksutskottet underströk dock i sitt av riksdagen godkända utlåtande i ämnet, att verkets arbeidskraftsbehov i första hand borde tillgodoses genom anlitande av kronotorpare, skogsjordbrukare och därmed jämställda. I fråga om utformningen av låneverksamheten innebar förenämnda riksdagsbeslut att lånen skulle avses för förvärv, uppförande och förbättring av eget hem samt att lån även skulle kunna lämnas till förvärv av tomt. Lånen, som skulle ha form av avskrivningslån och beviljas efter samråd med länsbostadsnämnd och lantbruksnämnd, skulle utgå med högst 4 000 kr. samt vara ränte- och amorteringsfria så länge låntagaren innehade fast anställning som arbetare vid domänverket och fullgjorde sina skyldigheter enligt anställningsavtalet. Därest anställningen upphörde innan lånet till fullo avskrivits, skulle resterande del av lånet förfalla till betalning 6 månader efter upphörandet, såvida ej särskild överenskommelse träffades mellan domänverket och låntagaren om avbetalning under viss period från anställningens upphörande. Säkerhet för lånen genom inteckningar skulle regelmässigt krävas, dock skulle Kungl. Maj:t äga rätt att medgiva dispens från detta lånevillkor. Låntagare skulle förbinda sig att fullgöra minst 100 dagsverken per anställningsår. Lånen skulle avskrivas med 200 kr. årligen vid ett arbetsåtagande av 100—124 dagsverken per anställningsår. Ett större antal fullgjorda arbetsdagar skulle berättiga till avskrivning med högre belopp. Vid minst 250 dagsverken årligen skulle avskrivningsbeloppet uppgå till 500 kr.

Särskilda avskrivningsregler skulle gälla vid force majeure eller särskilt ömmande omständigheter ävensom vissa uppsägningsregler vid underlåtelse att fullgöra arbetsåtagande m. m. I övrigt skulle det ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på domänstyrelsen att meddela närmare bestämmelser angående låneverksamheten.

Samma bestämmelser som riksdagen godkände för långivningen under år 1955 har gällt för låneverksamhet som skett med anlåtande av ett belopp å sammanlagt 2 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster, vilket enligt medgivande av 1956 och 1957 års riksdagar (JoU 1956: 10; rskr. 1956: 142 samt JoU 1957: 5; rskr. 1957: 171) fått disponeras för beviljande av ifrågasvarande slag av bostadslån under sistnämnda båda år.

I sitt förslag till stat för domänverket avseende år 1958, vilket förslag överlämnats till Kungl. Maj:t i skrivelse den 25 november 1957, har *domänstyrelsen* under en särskild utgiftspost upptagit ett belopp av 1 000 000 kr. till utlämnande av förenämnda slag av bostadslån. Den 18 december 1957 har styrelsen inkommit med en kompletterande skrivelse i ämnet, i vilken skrivelse bl. a. uttalas, att med hänsyn till de vunna erfarenheterna anställandet av fasta arbetare bör fortsätta och med kraft fullföljas enligt de nu tillämpade principerna. Även med hänsyn till de långvariga förhandlingar och förberedelser i övrigt, som måste föregå långivningen för bostadsändamål i samband med anställning, är det enligt styrelsens uppfattning av stor betydelse, att verksamheten kan fortgå så att verkställda planeringar samt uppbyggnaden av skogsarbetarkåren med dugliga arbetare icke måste avbrytas på grund av att medel för bostadslån icke kan ställas i utsikt. Styrelsen betonar, att besvärliga följder kan uppstå för verket, om låneverksamheten måste upphöra innan verket i huvudsak kunnat fylla sitt behov av fast arbetskraft. Den bättre tillgång på arbetskraft, som under senare tiden förmärkts, anser styrelsen utgöra ytterligare ett skäl att understryka vikten av att anställningen av fasta arbetare kan fortgå i full omfattning. Styrelsen har nämligen under sådana förhållanden större förutsättningar att genom starkare urval inom den tillgängliga arbetskraften erhålla dugliga yrkesarbetare. Det sålunda föreliggande läget på arbetsmarknaden bör därför till fullo utnyttjas. — Efter remiss har yttranden i ärendet avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens avtalsnämnd och Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Samtidigt med prövningen av frågan om medel till omförmälda låneverksamhet även under år 1958 har i propositionen jämväl behandlats en av *domänstyrelsen* i skrivelse den 30 januari 1956 gjord hemställan om att sådan ändring måtte vidtagas i bestämmelserna beträffande domänverkets markfond, att styrelsen bemyndigas att taga markfonden i anspråk för inköp av tomtmark för anordnande av bostäder åt arbetare och förmän, dock att Kungl. Maj:ts medgivande bör inhämtas i varje särskilt fall, då fråga är om förvärv av fastigheter, vilka var för sig betingar en köpeskilling överstigande 100 000 kr. Som förutsättning för utnyttjandet av sådant bemyndi-

gande bör enligt styrelsen gälla, att vederbörande lantbruksnämnd tillstyrker inköpet, att alla inköp av tomtområden, som kan inverka på den allmänna bebyggelsens lokalisering, genomföres i samråd med vederbörande länsorgan samt att redogörelse för inköpen årligen ingives till Kungl. Maj:t. — Över sistnämnda framställning har remissutlåtanden avgivits att statskontoret, kammarkollegiet, lantbruksstyrelsen, bostadsstyrelsen, fullmäktige i riksgäldskontoret, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

En närmare redogörelse för domänstyrelsens förslag rörande bostadslån till skogsarbetare vid domänverket under år 1958 samt för yttrandena över förslaget lämnas å s. 3—6 i propositionen. Å s. 6—9 gives en redovisning av innehållet i styrelsens framställning om ökade befogenheter i fråga om vissa markinköp ävensom av de i anledning av framställningen avgivna remissutlåtandena. Utskottet tillåter sig hänvisa till propositionen i angivna delar.

Departementschefen har anfört följande.

»Genom beslut av de tre senaste årens riksdagar har sammanlagt 3 000 000 kronor ställts till domänstyrelsens förfogande för beviljande av bostadslån till sådana skogsarbetare som med domänverket tecknat anställningsavtal, varigenom verket åtagit sig att tillhandahålla arbete visst antal dagar — minst 100 — per anställningsår och skogsarbetarna förbundit sig att utföra detta arbete. Lånen, som skall bidra till att täcka arbetarnas kostnader för förvärv, uppförande eller förbättring av eget hem eller anskaffande av tomt i samband därmed, uppgår till högst 4 000 kronor samt är ränte- och amorteringsfria så länge låntagarna bibehåller sina anställningar vid domänverket och fullgör sina skyldigheter enligt förenämnda anställningsavtal. Alltefter storleken av dagsverksskyldigheten avskrivs lånen med visst belopp vid varje anställningsårs slut. Utöver här angivna bestämmelser gäller vissa andra regler för ifrågavarande låneverksamhet, vilka regler i huvudsak återgivits i det föregående. Medlen till låneverksamheten har i enlighet med riksdagsbesluten utgått ur domänverkets driftskomster.

Syftet med berörda låneverksamhet har varit att giva domänverket möjlighet att liksom de större skogsbolagen till sig knyta ett erforderligt antal fast anställda skogsarbetare. I den utredning som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till 1955 års riksdag beräknades att domänverket hade ett stadigvarande behov av omkring 6 500 fast anställda arbetare, vilka avsågs skola fullgöra cirka 60 procent av hela antalet erforderliga dagsverken. Till utförande av övriga dagsverken antogs kunna utnyttjas annan landsbygdens arbetskraft. Vid tidpunkten för nyssnämnda utredning uppgick antalet fast anställda arbetare vid verket till cirka 3 700, av vilka cirka 900 var innehavare av kronotorp och omkring 1 600 innehavare av skogs-

jordbruk. Det totala medelsbehovet för en bostadslåneverksamhet av sådan omfattning att det eftersträvade antalet fast anställda skogsarbetare kan uppnås har av domänstyrelsen vid ett beräkningstillfälle år 1952 uppskattats till 8 000 000 kronor, ehuru styrelsen begränsade sitt yrkande i den av 1955 års riksdag prövade framställningen till 3 000 000 kronor för långivning under sistnämnda år.

Domänstyrelsen har nu föreslagit, att styrelsen skall även under innevarande kalenderår få utnyttja 1 000 000 kronor av driftsinkomsterna för utlämnande av bostadslån till skogsarbetare, som tagit fast anställning vid domänverket. I likhet med det övervägande antalet i ärendet hörda remissorgan tillstyrker jag detta domänstyrelsens förslag. Enligt vad under hand meddelats mig från styrelsen uppgår antalet vid verket fast anställda skogsarbetare för närvarande till omkring 5 500, varför det ännu återstår att anställa cirka 1 000 dylika arbetare innan det av styrelsen redovisade behovet av stadigvarande arbetskraft är täckt. Oavsett att arbetsmarknadsläget inom skogsbruket för tillfället är sådant att tillgången på skogsarbetare är större än under de senaste åren bör domänstyrelsen lämnas möjlighet att genom fortsatt långivning för anskaffande av egna hem bygga upp en till storleken lämpligt avvägd, fast kader av dugliga skogsarbetare. För långivningen under år 1958 bör samma bestämmelser gälla som för motsvarande verksamhet under åren 1955—1957. Dessa bestämmelser har visat sig ändamålsenliga med tanke på låneverksamhetens syfte. Alltjämt bör långivningen bedrivas så att den icke får ogynnsam inverkan på kronotorparnas och skogsjordbrukarnas arbetsmöjligheter.

Därest domänverkets kader av fast skogsarbetarpersonal ännu icke skulle vara fylld vid utgången av innevarande år och behov då anses föreligga av att lämna domänstyrelsen enahanda dispositionsbemyndigande avseende år 1959 torde frågan härom böra underställas nästa års riksdag.

Vad härefter angår domänstyrelsens hemställan om rätt att på vissa villkor inköpa tomtmark utan att i varje särskilt fall ha inhämtat Kungl. Maj:ts godkännande åsyftar densamma att förenkla det administrativa förfarandet vid handläggning av ifrågavarande slag av ärenden och samtidigt göra det möjligt för domänstyrelsen att snabbare än nu avsluta ändamålsenliga köp av mark för arbetar- och förmansbostäder. För närvarande gäller i enlighet med beslut av 1912 års riksdag att Kungl. Maj:t får för inköp av skogsmark och inlösen av vissa ströängar disponera de såsom tillgång i statens domäners fond redovisade kontanta medlen. Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t anlitat den i domänfonden ingående markfonden (markinköpsfonden) för bestridande av kostnader för förvärv av sådan tomtmark som avses utnyttjas vid uppförande av personalbostäder, dock ej tjänstebostäder. Markfondens behållning uppgick vid senaste årsskiftet till cirka 45 000 000 kronor.

Då jag anser de skäl, som domänstyrelsen framfört för sin av de flesta remissinstanser stödda hemställan, motivera att beslutanderätten beträf-

fande ifrågavarande tomtköp delegeras från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen, vill jag föreslå, att riksdagens medgivande härtill inhämtas. Domänstyrelsens inköpsbemyndigande bör dock begränsas till förvärv av sådan tomtmark som är avsedd att inom en närliggande framtid tagas i anspråk uteslutande för arbetar- eller förmansbostäder. Om bemyndigandet begränsas på dylikt sätt synes ej böra därjämte föreskrivas viss maximigräns, inom vilken domänverkets årliga inköp av tomtmark måste rymmas till sin sammanlagda köpeskillning. Däremot bör såsom villkor för bemyndigandet gälla att domänstyrelsen före avslutandet av varje tomtköp skall ha samråd med vederbörande lantbruksnämnd och länsbostadsnämnd. För att uppnå lämpligaste bebyggelseplanering bör styrelsen, såsom redan nu sker, i sagda inköpsärenden samråda jämväl med andra länsorgan på området ävensom med av bebyggelsen berörda kommuner. Styrelsen bör senast den 1 april varje år till Kungl. Maj:t ingiva en sammanfattande redogörelse för de av styrelsen under det senast förflutna kalenderåret avslutade tomtköpen.»

Utskottet. Syftet med den låneverksamhet som domänstyrelsen under de tre senaste åren med riksdagens medgivande bedrivit genom utlämnande av bostadslån till vid domänverket fast anställda skogsarbetare har varit att inom verket bygga upp en till storleken lämpligt avvägd kader av dylika arbetare. Den ursprungliga målsättningen var att uppnå ett antal av omkring 6 500 arbetstagare av ifrågavarande slag, vilka beräknades fullgöra cirka 60 procent av samtliga dagsverken. För närvarande är antalet vid verket fast anställda skogsarbetare cirka 5 500, vilket innebär att berörda kategori anställda ökat betydligt sedan lånemöjligheterna tillkom. Med hänsyn till att domänverkets kader av fast skogsarbetarpersonal likväl ännu icke är fylld och det synes angeläget att verket får möjlighet att även under innevarande år till sig mera stadigvarande knyta dugliga skogsarbetare, biträder utskottet det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget att högst 1 000 000 kronor av domänverkets driftsinkomster må under året tagas i anspråk för bostadslångivning på samma villkor som tillämpats vid motsvarande verksamhet under åren 1955—1957.

Kungl. Maj:ts framställning om att domänstyrelsen måtte få bemyndigas att på vissa villkor taga domänverkets markfond i anspråk för inköp av sådan tomtmark, som uteslutande är avsedd att utnyttjas vid anordnande av bostäder åt verkets arbetare och förmän, föranleder ingen erinran från utskottets sida. De i propositionen angivna villkoren för bemyndigandet finner utskottet väl avvägda och förordar därför att desamma skall gälla vid sagda inköpsverksamhet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må medgiva

1) att högst 1 000 000 kronor av domänverkets driftsin-

komster må under år 1958 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare;

2) att domänstyrelsen må bemyndigas att på de villkor som angivits i det föregående taga domänverkets markfond i anspråk för inköp av tomtmark.

Stockholm den 25 mars 1958

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg, Nord*, Jon Jonsson, Sigfrid Larsson*, Bertil Andersson*, Eskilsson*, Nils Hansson, Gunar Berg*, Franzén och Hedström;

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Gustafson i Dädesjö*, Andersson i Hyssna, Jonsson i Strömsund, Ahlsten, Sköld, Lindström, Östlund, Eliasson i Moholm och Andersson i Långviksmon.

* Ej närvarande vid justeringen.